

עוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה!?

ראשי פרקים

- א. בעיית התפילה והפרנסה
- ב. 'הא בלא הא לא סגיי'
- ג. 'מלאכתן מתברכת'
- ד. סיכום

א. בעיית התפילה והפרנסה

פעמים רבות קיימת בתוכנו הרגשה של איבוד זמן יקר בעת התפילה. הדבר מתבטא בכך שאנו מגיעים אל התפילה בדקה התשעים או אחרי כן, ומיד בסיומה ממהרים לעיסוקינו. החובות הקדושות המוטלות על כל אדם כשר מישראל מרובות מאד - עלינו ללמוד תורה בכל יום, לחנך את ילדינו בחינוך טוב וערכי, ולפרנס את משפחתנו. הגישה הדתית ציונית שעל פיה אנו חיים והיונקת רבות מתורת ארץ ישראל של הרב קוק דורשת מאתנו שילוב של קודש וחול, תורה ועבודה. יעידו רבים ונעיד על עצמנו שהמשיכה אל העבודה ואל עולם העשייה מאפילה פעמים רבות על הזיקה שלנו אל התפילה, אל התורה ואל שאר עיסוקינו הרוחניים.

מרובים הם אותם מנייני השחרית המוקדמים אליהם מתקבצים רבבות בני ישראל הקדושים הכורעים תחת הנטל הכבד. הם משכימים קום ומתפללים בשעה מוקדמת למדי במניין מהיר כדי להספיק להגיע אל מקום עבודתם בהקדם וכדי להיכנס בזמן ליום נוסף העמוס בשעות רבות של עבודה לצורך התזקת משפחתם מרובת הילדים. בסוף יום העבודה הם בוודאי יזדרזו להגיע לתפילת מנחה במקום זה או אחר וימהרו לשוב הביתה לשמח במשהו את נשותיהם. לאחר זמן קצר מאד עם צאצאיהם וארוחת ערב חפוזה, ימהרו לתפילת ערבית וללימוד קצר אחריה, ומשם ישימו פניהם אל עבר המיטה החמה ויתכוננו ליום נוסף במתכונת דומה.

השולחן ערוך בהלכות תפילה (סימן צג) פוסק שיש לשהות שעה אחת קודם התפילה "כדי שיכוון לבו למקום", וכן ישנה שעה אחת אחרי התפילה ולא יצא מיד, כדי שלא ייראה שהתפילה היא עליו כנטל שהוא ממהר להסתלק ממנו עם סיומו, אלא יובן שהתפילה חביבה עליו ונוח לו להישאר במקומו אחרי תפילתו. בסימן נ"א בדיני פסוקי דזמרא כותב השולחן ערוך: "אין אומרים הזמירות במרוצה כי אם בנחת" וכותב עליו המשנה ברורה (ס"ק כ) שיאמר מילות המזמורים "כמונה מעות" - וזו לשון שבועה לקריאה איטית ומכוונת של המילים. האם כך נראית התפילה באותם המניינים שהזכרנו? ברובם לא, וטענתם בצידם: "הזמן קצר והמלאכה מרובה", ואם לא ימהרו לעבודתם לא יתפרנסו כדי מחיתתם ויחסר להם.

ב. 'הא בלא הא לא סגי'

ברוך ה', בעיית הפרנסה איננה בעיה חדשה בעולם. בגמרא במסכת נדה (ע,ב) מסופר על שנים עשרה שאלות ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנניא (ויש גורסים 'חיננאי'). הגמרא מחלקת את שאלותיהם לפי נושאים, ובתוך שאלות 'דרך ארץ' מופיעה שאלת הפרנסה:

מה יעשה אדם ויתעשר? אמר להן: ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה. אמרו לו: הרבה עשו כן ולא הועילו! אלא יבקש רחמים ממי שהעושר שלו, שנאמר: "לי הכסף ולי הזהב". מאי קא משמע לן? דהא בלא הא לא סגי.

רבי יהושע מציע להם להרבות בסחורה, והם עונים שהרבה ניסו לנהוג כך ולא עלתה בידם. מה עונה רבי יהושע? שירבו בתפילה "דהא בלא הא לא סגי" - האחד בלא השני לא יועיל ולא יצלח! רבי יהושע בא להוציא משתי השיטות - העיסוק בתפילה בלבד לא יוציא אף אחד מהעוני, והעשייה בפני עצמה גם היא לא יעילה. הדרך הנכונה שצריך האדם ללכת בה היא פעולה בשני המישורים - מעשה עם תפילה. ברור למדי שכאשר רבי יהושע מגדיר שהדבר תלוי במובן כלשהו בתפילה הוא מתנה בכך תנאי חשוב, ומיד נעמוד עליו.

נסה לבאר את הצורך לפתוח כל תפילה בשבח כפו שפוסק הרמב"ם בהלכות תפילה (א,ב):

ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא, ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה, ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו.

מדוע קודם השבח לתפילה ולבקשת הצרכים? יש לבאר שברכות השבח באות להעביר מסר ברור - בכך שאנו משבחים את הקדוש ברוך הוא שהוא 'קונה הכל', 'משיב הרוח ומוריד הגשם' ו'מוריד הטל', 'רופא חולים' וכו', יצאנו בהכרזה ובהכרה שהקדוש ברוך הוא הוא בעל הכח והוא זה שפועל בעולם. רק אחרי שאדם 'מברר' לעצמו את העניינים האלו, שייכת בכלל בקשה מה', שבידו הדבר, שיפעל לטובתו. הרי כשאדם רוצה רפואה - הוא לא יבקש מנהג האוטובוס שירפא אותו, וכן לא יבקש מהאופה שיסדר לו את ענייני המיסים. בכל בקשה אנו פונים לבעל הסמכות באותו עניין, ולכן גם בתפילה אנו מכריזים שהקדוש ברוך הוא הוא הפועל במציאות.

על פי ביאור זה יוצא שאדם שמתפלל על הפרנסה גם עובד בהכרה שמי שיקבע בסופו של דבר האם יצליח או לא, הוא הקדוש ברוך הוא. בדרך זו כל אופי העבודה משתנה ועובר למאמץ מול הקדוש ברוך הוא, ולכן מתאים מה שענה רבי יהושע: "ישא ויתן באמונה" - אם בלי תפילה זה לא ילך, אז כמובן שמסחר ופעילות שלא על פי ההלכה ואמות המוסר והיושר לא יהיו המען המועדף להשראת ברכת ה'.

ג. 'מלאכתן מתברכת'

ראינו שעבודה בלי תפילה ותפילה בלי עבודה בוודאי לא יספיקו. אם כן, נותר לברר מהו שיעור הזמן שיש להשקיע בכל דבר - האם עיקר העיסוק ביום יהיה התפילה או העבודה? נעיין בגמרא (ברכות לב, ב):

תנו רבנן: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחוזרין ושוהין שעה אחת. וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפילה - תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית? אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת.

אותם חסידים היו משקיעים שלוש שעות בכל תפילה ביום, ובסך הכל תשע שעות ביום עסקו בתפילה. מובן שדבר זה היה חריג אפילו בעיני התלמוד, ולכן שואלים: "וכי מאחר ש... תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית?!", אבל בהחלט ניתן לראות שדרך העבודה שלהם הייתה נכונה וזכתה לסיוע אלוקי, וכפי שהגמרא אומרת: "מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת". אצל אותם חסידים העבודה והלימוד היו בבחינת 'מעט המחזיק את המרובה', ובזמן קצר יחסית שהיו משקיעים בלימוד ובפרנסה היה הקדוש ברוך הוא ממלא מחסורם ושומר על תורתם שלא תשתכח מהם (רש"י).

הנטייה הטבעית היא לדחות מיד, ולומר שסיפורים אלו יפים אבל לא נוגעים אלינו - הם היו חסידים ולכן עלתה בידם, אבל אנחנו... אך בכל זאת, יש לנו מה ללמוד מהסיפור. ניתן לראות שההשקעה בתפילה היא אפשרית אפילו עד קיצוניות כקיצוניותם של חסידים אלו. אין לומר שהברכה שורה רק כשמתפללים תשע שעות ביום, אלא יש להבין שהברכה חלה בכל מקרה שמגיע לאדם, ורק שהכי קל לראות את עוצמת ההתערבות של הקדוש ברוך הוא במקרי הקיצון, ולכן הגמרא מביאה מקרים כאלו שנלמד מהם.

יוצא מדברינו עד עתה, שראוי לאדם שיתפלל בצורה הראויה ביותר, על פי המינימום ההלכתי בוודאי, ואף יותר מזה. בענייני הפרנסה הקדוש ברוך הוא ידאג - וכמובן שבזה נדרשת מאתנו גם עבודה על אמונה בה' ובטחון בהשגחתו שגם הן מחובותינו הבסיסיות והחשובות, ודווקא טוב מאד לעבוד עליהן בו זמנית עם העבודה על התפילה. אדם הטוען שקשה לו להתפלל באורך ובכוונה - ראוי שיתחיל ללמוד על התפילה ועבודתה, וישפר את עבודת התפילה שלו.

אכן צריך ביטחון ואמונה כדי שלא להרגיש שהשקעת זמן זו היא חסרת תכלית, ויש לזכור שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, ושהקדוש ברוך הוא יתן לו את מה שמגיע לו בכל מקרה באופן זה או אחר. מסופר על החפץ חיים שראה יהודי שעובד

בבית המרזח שלו בשבת, וחזר אליו לדבר אתו. טען היהודי: "חסרה לי פרסה - אני חייב לעבוד עוד יום! ענה לו החפץ חיים שיש לו פתרון מצוין בשבילו: שיוסיף עוד ברז לחבית השיכר וכך יגדיל את המכירות! הקשה המוזג - הלא היין לא מתרבה באופן זה - הוא רק יוצא משני ברזים?! ענה לו החפץ חיים - גם הפרנסה לא מתרבה על ידי העבודה בשבת, היא פשוט מתחלקת לעוד יום - מי שלא עובד בשבת פשוט מקבל יותר בשאר הימים.

ד. סיכום

כמו שהתרגלנו לא לעבוד בשבת ולסמוך על ה', כן נזכה לעבוד פחות במשך ימי השבוע ולהרבות בתפילות, לימוד תורה ומעשים טובים, ונזכה לראות עין בעין את השגחת ה' עלינו, והשפעת חסדו תהיה ניכרת עלינו, וכך נקדש את שמו בעולם ונזכה לביאת משיח צדקנו.